

Socialministeriets vejledning om ældreråd

VEJ nr 40 af 11/05/2011 Gældende
Offentliggørelsesdato: 19-05-2011
Socialministeriet

Ældrerådets funktion

Formål

1. Ældrerådet skal medvirke til at øge borgernes medindflydelse på kommunens ældrepolitik. Ældrerådet skal sikre, at dialogen og samarbejdet mellem de ældre og kommunalbestyrelsen fastholdes og udbygges. Ældre skal have mulighed for at drøfte og følge indholdet og udformningen af kommunens ældrepolitik.

Høringspligtens omfang og procedure

2. Ældrerådet skal rådgive kommunalbestyrelsen i ældrepolitiske spørgsmål. Ved begyndelsen af en kommunal valgperiode, skal kommunalbestyrelsen i samarbejde med ældrerådet fastlægge de nærmere rammer for rådets virke og proceduren for høringspligten. Kommunalbestyrelsen har derefter pligt til at høre ældrerådet om de sager, der er omfattet af aftalens fastlagte rammer. Det er dog en betingelse, at rådets formål fortsat opfyldes ved fastlæggelsen af de nærmere rammer for rådets virke, jf. § 30, stk.1. Opstår der tvivl om, hvorvidt en sag er omfattet af aftalen, skal denne altid forelægges ældrerådet. Aftalen om høringspligtens omfang gælder for én kommunal valgperiode.

Hvis kommunalbestyrelsen og ældrerådet ikke kan blive enige om at målrette ældrerådets interesseområder i forhold til høringsprocessen, har kommunalbestyrelsen pligt til at høre ældrerådet om alle spørgsmål, der vedrører de ældre, jf. § 30, stk. 3. Ved vurderingen af, om et spørgsmål vedrører ældre, må kommunalbestyrelsens vurdering tage afsæt i formålet med lovgivningen om ældreråd, dvs. at ældrerådene - på grundlag af en demokratisk debat i ældrebefolkningen - skal rådgive kommunalbestyrelsen i forbindelse med udformningen og tilrettelæggelsen af kommunens politik på ældreområdet. Såfremt ældrerådet skal høres om alle sager, der vedrører ældre, kan høringen ikke indsnævres til sager, der udelukkende eller i overvejende grad vedrører ældre. Med alle sager menes også de sager, der behandles for lukkede døre.

For at sikre, at ældrerådets rådgivende funktion får reel betydning, skal rådet høres i god tid, inden kommunalbestyrelsen træffer endelige beslutninger. Ældrerådet bør derfor tilsendes relevante dagsordener med bilag. Proceduren og høringsemnerne kan med fordel fastsættes i vedtægten.

Det er kun kommunalbestyrelsen, eller den myndighed kommunalbestyrelsen delegerer kompetencen til, der efter retssikkerhedslovens § 30, stk. 3, skal høre ældrerådet. Udvalg, der efter anden lovgivning (f.eks. folkeoplysningslovens § 34) har en egentlig afgørelseskompetence, er ikke efter § 30, stk. 3, forpligtet til at høre ældrerådet, men bør dog være opmærksom på ældrerådet i forbindelse med sager, der vedrører ældre.

Spørgsmål vedr. ældre

3. Ældrerådet skal beskæftige sig med de områder, som ældrerådet finder interessante og gerne vil prioritere. Ældrerådet behøver ikke kun at beskæftige sig med spørgsmål, der angår borgere med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne, men kan beskæftige sig med alle spørgsmål, der har betydning for personer på 60 år og derover - f.eks. trafik- og boligforhold, sundhed, miljø og kultur.

Ældrerådet kan ikke beskæftige sig med konkrete personsager eller konkrete personalespørgsmål. Kommunalbestyrelsen har ikke pligt til at høre ældrerådet om, hvordan den enkelte politik i kommunen tilrettelægges administrativt. Typiske eksempler på, hvad der kan have ældrerådets interesse, kan f.eks. være kommunalbestyrelsens forslag til revision af de lovpligtige kvalitetsstandarder, jf. servicelovens § 139, de årlige budgetter, udbygningsplaner, iværksættelse af aktiviteter for ældre, borgerservice, biblioteksvæsen, forslag fra kommunale og regionale forsyningsselskaber eller beslutning om placering af stoppesteder.

Etablering af ældreråd

Flere ældreråd

4. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at ældrerådet etableres. Kommunalbestyrelsen kan beslutte at oprette flere ældreråd, hvis der – f.eks. på grund af kommunens størrelse - lokalt skønnes at være behov for det. Der kan eksempelvis oprettes et ældreråd i hvert af kommunens afstemningsområder.

Hvis der etableres flere ældreråd i kommunen, er alle ældreråd sideordnede i relation til kommunalbestyrelsen.

Samarbejdsorgan mv.

5. Der kan eventuelt oprettes et centralt samarbejdsorgan, der består af medlemmer fra de enkelte ældreråd. Høringer skal sendes til alle de direkte valgte ældreråd. Kommunalbestyrelsens høringsforpligtelse kan derfor ikke opfyldes ved at rette høringen til et sådant samarbejdsorgan.

Høringskompetencen er hos det samlede ældreråd. Ældrerådet kan dog oprette underudvalg og grupper, der beskæftiger sig med forskellige områder, men også i disse situationer er høringskompetencen i forhold til kommunalbestyrelsen hos det samlede ældreråd.

Direkte valg

6. Kommunalbestyrelsen har ansvaret for, at der afholdes valg til ældrerådet, og fastsætter i samarbejde med ældrerådet regler for valgets afholdelse.

Medlemmerne af ældrerådet skal vælges ved direkte valg. Ældrerådet kan ikke etableres på andre måder, som f.eks. ved listevalg. Direkte valg medfører, at ældrerådsmedlemmer skal vælges som enkeltpersoner, og ikke som repræsentanter for politiske partier, interesseorganisationer mv. Stemmesedler til ældrerådsvalg må således ikke indeholde reference til politiske partier, interesseorganisationer mv. Stemmesedler må derfor ikke udarbejdes således, at det samtidigt eller alternativt er muligt at stemme på organisationer. Kravet om direkte valg forhindrer, at der på forhånd reserveres pladser i ældrerådet til et antal personer, som repræsenterer særlige interessegrupper mv.

Ved valg til ældrerådet er det alene de afgivne stemmer til hver enkelt kandidat, der er afgørende for, hvem der vælges som medlemmer og evt. stedfortrædere til rådene. Hvis ældrerådet f.eks. skal bestå af fem medlemmer, vil det således alene være de fem opstillede, der får flest stemmer, der er valgt.

Kommunalbestyrelsen og ældrerådet kan beslutte at følge den opdeling i afstemningsområder, som anvendes i forbindelse med kommunalvalget, og, hvis det findes lokalt hensigtsmæssigt, fastsætte retningslinjer, der sikrer, at de forskellige afstemningsområder, f.eks. øer, bliver repræsenteret i ældrerådet med medlemmer og evt. stedfortrædere. Kommunalbestyrelsen og ældrerådet kan desuden fastsætte lokale regler, der sikrer, at de forskellige sogne i afstemningsområderne bliver repræsenteret i ældrerådene. Hensynet til repræsentation med geografisk spredning må ikke være begrundet i et ønske om at tilgodese enkelte

interessegrupper og foreningers repræsentation. Valghandlingen i det enkelte afstemningsområde skal fortsat ske via direkte valg.

Personkredsen

7. Alle personer, der har fast bopæl i kommunen, og som er fyldt 60 år på valgdagen, kan stemme til valget og vælges til ældrerådet. Der kan ikke fastsættes en øvre grænse for antallet af kandidater. Personer, der kan stemme til ældrerådsvale, har hver én stemme.

Sammensætning

8. Ældrerådet skal bestå af mindst 5 medlemmer, og for at sikre størst mulig kontinuitet i arbejdet kan der vælges et antal stedfortrædere. Antallet af eventuelle stedfortrædere kan ikke overstige antallet af medlemmer.

Procedurer i forbindelse med valget

9. Der skal afholdes valg mindst hvert fjerde år. Kommunalbestyrelsen skal informere om et forestående valg. Udarbejdelse af information, der forudsættes at være neutral, kan ske i samarbejde med ældrerådet.

Kommunalbestyrelsen og ældrerådet beslutter i samarbejde, hvor ofte (mindst hvert fjerde år), hvornår og hvordan valghandlingen rent praktisk skal tilrettelægges i den enkelte kommune.

Det kan eksempelvis besluttes, at valghandlingen skal foregå ved et møde, hvortil de ældre indkaldes via lokalpressen, at der skal udsendes stemmesedler/valgkort til de stemmeberettigede ældre, at valget skal afholdes over en eller flere dage, og om afstemningen skal foregå pr. brev m.v.

Selve valghandlingen kan eventuelt tilrettelægges i forbindelse med valget til kommunalbestyrelsen og eventuelt følge den opdeling i afstemningsområder, som anvendes i denne sammenhæng.

Hvis valget afholdes samtidigt med kommunal- og regionsvalget, skal afstemningen til ældrerådsvalet, så vidt det er muligt, foregå lokalemæssigt adskilt fra kommunalvalget, herunder med særlige valgborde, stemmerum og stemmekasser, og så vidt muligt i adskilte lokaler med særskilte adgangsveje til de pågældende stemmelokaler. Ældrerådsvalet skal herudover tilrettelægges på en måde, så det ikke kan virke forstyrrende på vælgernes adgang til at stemme ved kommunal- og regionalvalget eller på gennemførelsen af afstemningen i øvrigt, og sådan at kommunal- og regionalvalget har første prioritet i forhold til ældrerådsvalet.

Hvervet som tilforordnet ved ældrerådsvale er ikke et borgerligt ombud, og man kan således frasige sig hvervet.

Aflysning af valget

10. Kommunalbestyrelsen kan 4 uger før den planlagte valgdag og i samråd med det siddende ældreråd beslutte, at der ikke skal afholdes valg til ældreråd, hvis valgets resultat er givet på forhånd. Der er i så fald tale om en situation, hvor det ikke er muligt at fremskaffe flere kandidater end det antal pladser i rådet, som kommunalbestyrelsen og ældrerådet er blevet enige om, eller som er blevet fastsat på anden vis. Kommunalbestyrelsen skal i tilfælde af en evt. aflysning af valget rådføre sig med det siddende ældreråd. Aflysning af valget medfører, at alle de opstillede kandidater er valgt.

Der kan ligeledes opstå en situation, hvor det end ikke er muligt at opfylde lovens krav om mindst 5 medlemmer, jf. § 30, stk. 2. I sådanne situationer kan afstemningen også aflyses.

Da ældrerådene spiller en central rolle for den demokratiske inddragelse i kommunen, er det en betingelse for at kunne aflyse valget, at kommunalbestyrelsen har gjort en indsats for at skaffe kandidater til ældrerådet. Det er ikke hensigten med bestemmelsen, at kommunalbestyrelsen skal kunne spekulere i, hvorvidt kommunalbestyrelsen i den enkelte kommune ønsker at afholde valg til ældreråd eller ej. Kommunalbestyrelsen skal derfor sikre, at der i kommunen informeres om det forestående valg, herunder om at alle, som har fast bopæl i kommunen og er over 60 år, kan stille op.

Vedtægter og forretningsorden

11. Kommunalbestyrelsen fastsætter i samarbejde med ældrerådet vedtægter for rådet.

Vedtægterne kan f.eks. indeholde bestemmelser om de overordnede (ældrepolitiske) målsætninger for og regler om ældrerådets arbejde, om ældrerådets kompetence, om ændring af vedtægterne, om vedtægternes ikrafttræden og procedurer for høringsfasen, og om hvor mange medlemmer, der skal være i rådet.

Herudover forudsættes ældrerådet at være selvstyrende. Rådet fastsætter selv sin forretningsorden og tilrettelægger i videst muligt omfang selv arbejdet indenfor lovens rammer og de fastsatte vedtægter.

Stedfortrædere

12. Ældrerådet består af mindst 5 medlemmer, og for hvert medlem kan der vælges en stedfortræder. Det er op til den enkelte kommunalbestyrelse, om der skal vælges stedfortrædere og i givet fald hvor mange. Sammensætningen kan således tilpasses de lokale forhold. Kontinuiteten i ældrerådets arbejde sikres dog bedst ved valg af stedfortrædere. Hvis kommunalbestyrelsen har truffet beslutning om, at der skal være stedfortrædere, kan antallet heraf ikke overstige antallet af medlemmer i ældrerådet. I tilfælde, hvor der kun er kandidater svarende til det nødvendige antal pladser i rådet eller færre, der stiller op, er det således muligt at etablere et ældreråd uden stedfortrædere.

Det er ikke et krav, at en stedfortræder skal træde til, blot fordi et medlem er forhindret i at deltage i et eller flere møder i ældrerådet. Hvis et medlem – f.eks. i forbindelse med flytning til en anden kommune - udtræder af ældrerådet, kan en stedfortræder indtræde. Stedfortrædernes virke kan fastsættes nærmere i vedtægterne.

Det er endvidere ikke et krav, at den enkelte stedfortræder knyttes personligt til et bestemt ældrerådsmedlem.

Lukkede møder

13. Møderne i ældrerådet er lukkede møder. Kun ældrerådets medlemmer, og eventuelt sekretariatsfunktionen, kan deltage. Ombudsmanden har i FOB 2000.552 udtalt, at hvis det er ønskeligt af hensyn til en sags oplysning, kan ældrerådet i konkrete sager bede andre med relevans for sagen om at være til stede. Uafhængigt af de ordinære møder kan ældrerådet også beslutte at arrangere temamøder og konferencer, hvor f.eks. sagkyndige, interesseorganisationer, borgere m.fl. deltager.

I forhold til offentliggørelse af skriftligt materiale fra møderne kan kommunalbestyrelsen og ældrerådet overveje at indarbejde en mulighed i vedtægter eller forretningsorden for udsendelse af f.eks. en sagsfortegnelse eller (uddrag af) beslutningsprotokollen, for eksempel i lokalaviser og på kommunens hjemmeside. Det bør dog sikres, at beslutningen er i overensstemmelse med de gældende regler på det kommunale område og de almindelige regler om tavshedspligt.

Et aktivt ældreråd

14. Det forudsættes, at ældrerådet selv aktivt indgår i samarbejdet med kommunalbestyrelsen, dels ved at komme med ideer og forslag om ældres forhold, dels ved at rejse spørgsmål og komme med synspunkter inden for de områder, som kommunalbestyrelsen og ældrerådet i fællesskab har besluttet, at ældrerådet skal beskæftige sig med.

De lokale forhold

Minimumskrav

15. Bestemmelserne om ældreråd indeholder alene »minimumsregler« for opgaver, samarbejde mv. Ældrerådet og kommunalbestyrelsen fastlægger i samarbejde det nærmere indhold af rådets arbejde og kan tilpasse samarbejdet efter de lokale forhold, således at ældrerådet inddrages i videre omfang, end det kræves efter §§ 30- 33 i retssikkerhedsloven.

Ældrerådet kan eventuelt fungere som igangsætter og bindeled til de frivillige organisationer. Det er dog ikke meningen, at ældrerådet skal overtage opgaver, som de frivillige organisationer hidtil har stået for.

Kommunalbestyrelsen kan ikke overlade ældrerådet opgaver, der indebærer myndighedsudøvelse. Af hensyn til ældrerådets uvildige rådgivningsfunktion kan ældrerådet ikke være driftsansvarlig for eller have råderet over beløb, som kommunalbestyrelsen har afsat, herunder aktiviteter efter servicelovens § 79.

Kontakten til kommunens ældre

»Baglandet«

16. Da ældrerådet skal varetage alle ældres interesser og synspunkter og tale på de ældres vegne, er det af stor betydning, at rådet etablerer og opretholder en tæt kontakt til de ældre i kommunen. Hvorledes kontakten opretholdes, er op til det enkelte ældreråd.

En god forbindelse til baglandet kan inspirere ældrerådet og medvirke til, at dialogen mellem rådet og kommunalbestyrelsen bliver bred og nuanceret. Herudover må det forventes, at ældrerådets synspunkter får større vægt, hvis de støttes af et bredt udsnit af kommunens ældre.

Kontakten til kommunens ældre og synliggørelsen af ældrerådet i lokalsamfundet kan f.eks. sikres via lokalavis/-radio/-tv, hvor der kan informeres om ældrerådets aktiviteter, opgaver, ideer, forslag mv. Samarbejde med f.eks. pensionistforeninger og ældreorganisationer, fælles møder, offentliggørelse af mailadresse, hjemmeside og fast telefontid, hvor kommunens ældre kan henvende sig til rådet, kan ligeledes medvirke til at synliggøre ældrerådet.

Generelle regler

Medlemskab af ældrerådet

17. At være medlem af ældrerådet er et frivilligt og ulønnet hverv. Der er således ikke tale om et borgerligt ombud. Men der ydes diæter, erstatning for dokumenteret tabt arbejdsfortjeneste og udgiftsgodtgørelse til ældrerådets medlemmer.

Diæter, erstatning for dokumenteret tabt arbejdsfortjeneste og udgiftsgodtgørelse

18. Kommunalbestyrelsen har pligt til at yde diæter, erstatning for dokumenteret tabt arbejdsfortjeneste og udgiftsgodtgørelse efter reglerne i § 16 a i lov om kommunernes styrelse til ældrerådets medlemmer. Forpligtelsen til at yde denne vederlæggelse til ældrerådets medlemmer har været gældende siden 2007 og blev indført med det formål at styrke ældrerådene og sikre, at der ikke eksisterer økonomiske barrierer for personer over 60 år til at stille op til valg til ældreråd.

Det enkelte medlem af ældrerådet har siden en lovændring i 2009 haft mulighed for efter eget ønske at fraskrive sig de diæter, som kommunalbestyrelsen har pligt til at yde medlemmet for arbejdet i ældrerådet. Baggrunden for et sådant ønske fra det enkelte medlem kan f.eks. være, at indtægten fra diæterne påvirker størrelsen af de sociale ydelser, som medlemmet modtager, hvorved medlemmet kan risikere et samlet økonomisk tab.

Det enkelte medlem, som ønsker at benytte sig af muligheden for fraskrivelse af diæter, kan f.eks. efter et afholdt møde i ældrerådet, oplyse kommunen om, at vedkommende ikke ønsker at modtage diæter for det pågældende møde. Til eksempel kan nævnes, at hvis kommunalbestyrelsen yder diæter til rådsmedlemmerne på baggrund af oplysninger, som medlemmerne indgiver til kommunen i en blanket eller lignende efter afholdelsen af et møde i rådet, kan kommunen lade blanketten være udformet på et sådan måde, at det enkelte medlem i blanketten kan frabede sig diæter for det pågældende møde.

Det enkelte medlem kan også fraskrive sig retten til at modtage udgiftsgodtgørelse.

Erstatning for dokumenteret tabt arbejdsfortjeneste er med henvisning til § 16 a i lov om kommunernes styrelse pligtmæssig at modtage for medlemmet. Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste adskiller sig fra diæter, idet der ikke, som det er tilfældet med diæter, er tale om en ekstra indtægt for medlemmet. Indtægtsgrundlaget for beregning af sociale ydelser ændres derfor ikke af, at medlemmet modtager erstatning for tabt arbejdsfortjeneste.

Der kan henvises til kapitel 20 i vejledning om folkepension efter lov om social pension.

Dispensation

19. Socialministeren kan efter ansøgning fra kommunalbestyrelsen i konkrete situationer give dispensation fra reglerne om ældreråd, jf. §§ 30-32, hvis der på grund af uforudsete situationer eller lokale forhold, som kommunalbestyrelsen ikke har indflydelse på, opstår problemer med hensyn til at sikre lovens overholdelse. Der kan grundet store lokale forskelle opstå konkrete situationer, hvor reglerne om ældreråd utilsigtet kan få u hensigtsmæssige konsekvenser. Her tænkes først og fremmest på de processuelle regler i loven. Et eksempel herpå kan f.eks. være, at der i en given kommune ikke kan fremskaffes kandidater overhovedet til ældrerådet, hvorfor forpligtelsen til at etablere et ældreråd efter § 30, stk. 1, ikke kan efterleves. Et andet eksempel kan være, at ét eller flere siddende medlemmer af ældrerådet falder fra midt i en valgperiode, hvilket kan medføre, at der i en periode ikke er et fuldtalligt ældreråd i den pågældende kommune, hvis der ikke er valgt stedfortrædere, jf. kravet om mindst 5 medlemmer.

Dispensationsbestemmelsen kan kun anvendes, når det vurderes tvingende nødvendigt grundet utilsigtede situationer, som bevirker, at loven ikke kan overholdes.

Udgifter og sekretariatsbistand

20. Udgifterne til ældrerådets virksomhed afholdes af kommunalbestyrelsen, der også stiller lokaler og - hvis rådet ønsker det - sekretariatsbistand til rådighed. Det er kommunalbestyrelsen der, afhængigt af de lokale forhold, beslutter, hvilke udgifter ældrerådet får dækket. Kommunalbestyrelsen kan beslutte at dække evt. faktiske udgifter, hvis kommunalbestyrelsen vurderer, at der er tale om udgifter ved ældrerådets virksomhed.

Ældrerådet kan ikke ansøge om midler til frivilligt arbejde, f.eks. via servicelovens § 18.

Forvaltningsloven

21. Ældrerådet er en selvstændig forvaltningsenhed og er omfattet af forvaltningsloven og offentlighedsloven, jf. forvaltningslovens § 28, stk. 5. Rådets medlemmer og evt. stedfortrædere har derfor tavshedspligt og er omfattet af forvaltningslovens § 28 med hensyn til at indhente og videregive oplysninger.

Ældrerådet i Aarhus Kommune

Ældrerådets medlemmer er ligeledes omfattet af forvaltningsrettens generelle regler om habilitet. Der foreligger inhabilitet i forhold til en bestemt sag, hvis et ældrerådsmedlem selv har en særlig personlig eller økonomisk interesse i sagens udfald.

Ældrerådet har ingen myndigheds- eller beslutningskompetence i forhold til generelle og konkrete sager.

Socialministeriet, den 11. maj 2011

Benedikte Kiær

/ Eva Pedersen